

**NED
TIL
SOL**

av Erlend Sandem

GRUNNGJEVING FRÅ JURYEN

«I eit finare strok i Oslo er den eldste sonen komen heim, saman med kjærasten sin, etter årelang flukt frå seg sjølv og opphavet sitt. Besøket provoserer fram ei nattsvart og opprivande nedstiging i kjernefamiliens mørkaste kjellargangar. Dramatikaren arbeider med eit nådelaust og konsekvent språk i skjæringspunktet mellom brutalitet og håpløyse, og eventuelle motsatsar og opningar. Figurane blir orkestrerte i rituelle spel der det daglegdagse og det trugande ser ut til å vere sider av same sak. I tekstens insisterande og mørke fargetonar ligg det likevel klangar av lysare mønster, av utveggar, av oppvakning i ein familie.»

Oslo, 4. desember 2003

Per Olov Enquist,
juryformann

Nasjonalbildevernet

Depotbildepvernet

Vi er ikke ferdige her!

Se deg rundt! Vær så snill, mann!

Se på meg...

Se på meg når jeg snakker til deg...

Se på yngste mannen din. Se på Dag.

En alkoholisert 18-åring, en gutt som burde
gleda seg til å bli russ, lage små kort med
dumme spøker på, løpe rundt i byen, døgne,
få knuter og skitt i lua. Hva faen har han?

Nada! Ingenting...

Han er en rævkjørt ung mann!

Ingen fremtidshåp! Ingen...

SE PÅ HAM!!! Han har ingenting!

Snakker du med han? Bryr du deg?...

Helvete! Du har lagd verdens største taper
ut av broren min, pappa!!!

MOT UNDERGANGEN

- Det er ikkje noko særleg lystig univers eg luskar rundt i, medgir dramatikardebutant Erlend Sandem.

Av Marte Stubberød Eielsen

Alle flyktar. Stykket handlar om ein familie der alle finn sine substitutt og orsakingar for ikkje å leve her og no. Det handlar om eit fellesskap i oppløysing, seier Erlend Sandem.

Ned til sol er 28-åringens debut som dramatiker. I åtte år har Sandem satsa på skrivinga. Han har teke forfattarstudiet i Bø, gått på Skrivekunstakademiet i Hordaland, studert film, media og kommunikasjon ved Høgskolen i Oslo. Men først og fremst har han skrive og skrive, som han seier. Ikkje dikt, noveller eller prosatekster som håpefulle skrivande kanskje byrjar med. Han har skrive dramatikkk frå første stund.

- **Kvifor det?**

- Fordi det er det einaste eg har lyst til å skrive, kanskje med unntak av filmmanus. Det er det moglege i ein dramatisk situasjon eg er oppteken av. Eg vil skrive dramatekster som eg sjølv kunne

tenkje meg å sjå på ein scene. Det er min grunnleggjande motivasjon.

Ned til sol er ei dyster tekst om ein velståande familie som går under. Ingen vågar å ta opp problem, alt blir skyvd under teppet. For å redde seg sjølve går familiemedlemmene inn i ulike illusjonsverder, anten det er film, rus eller draumen om eit hus med utsikt som er tilfluktsstaden. Her finst korkje offer eller skurk, men ei gruppe menneske som ikkje er i stand til å ta tak i korkje eige eller andres liv. Utgangen blir ein mennesketragedie av nærmast klassisk gresk karakter.

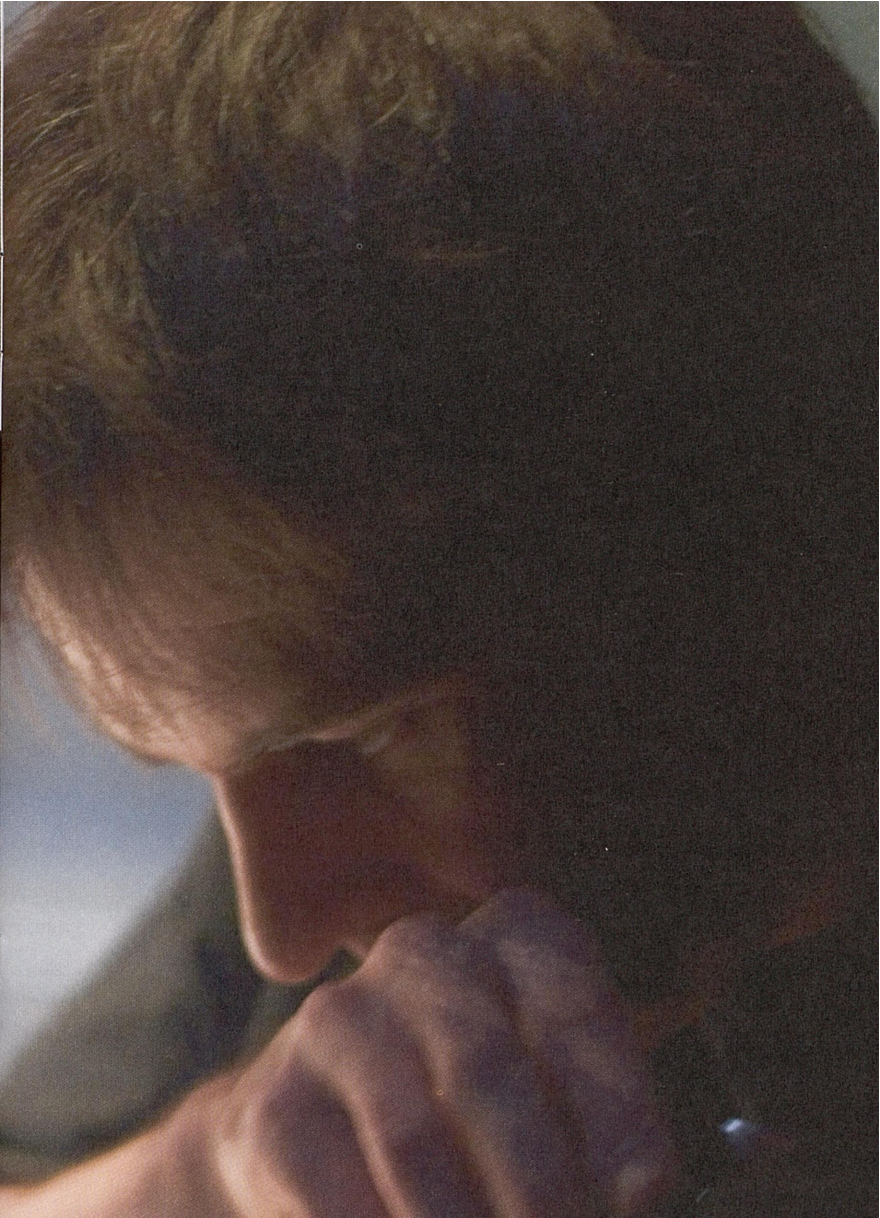

- Familietematikken er viktig fordi familien er eit forpliktande fellesskap som dei fleste har forventningar til, og som er fylt med konvensjonar. I ein familie skal ein vere glad i kvarandre og satse på kvarandre. Da blir kontrasten til det som skjer i stykket stor. Men alt kan vere familie i dag, venner, kollegaer, «dine barn og mine barn». Det er ikkje utfordringane til den moderne kjernefamilien eg vil problematisere, men vilkåra for å ta ansvar for kvarandre, seier Sandem.

Om temaet i stykket er klassisk, er stilen moderne. Karakterane er ikkje djupt psykologisk utteikna, lag på lag. Utviklinga skjer

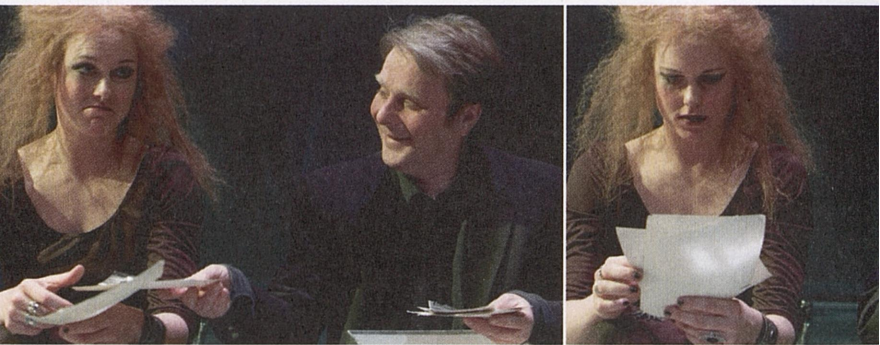

seint; når den eldste sonen i familien kjem heim, går det raskt og sterkt mot undergangen – som i ein film.

Og film er ei viktig inspirasjonskjelde for Sandem. I *Ned til sol* er Tony Scotts kultfilm *True Romance*, med manus av Quentin Tarantino, til stades i sjølve dramateksta. Yngstesonen Dag lever like mykje i filmuniverset som i sin eigen skrøpelege familie.

- *True Romance* var den filmen som sette i gang filminteressa mi for alvor. Den har ei fantastisk historie, strålande skodespelarprestasjonar, og Tarantino legg inn så mange referansar til andre filmar at den fungerer som eit lite filmbibliotek i seg sjølv.

Alle som har sett filmen, hugsar vel scenen med Dennis Hopper og Christopher Walken.

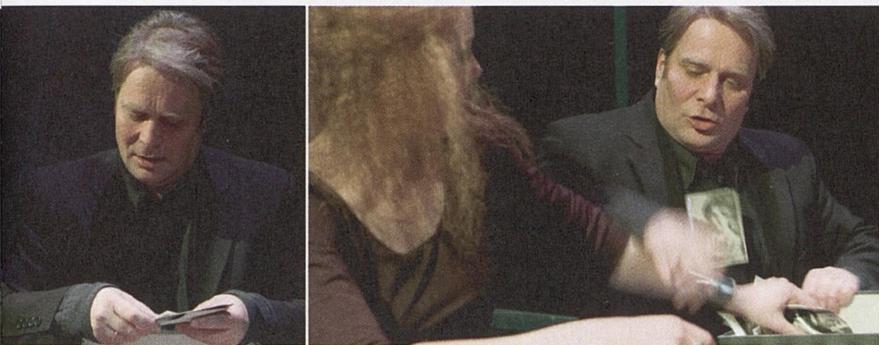
Det er scenen der mafiabossen Coccotti (Walken) presar ekspolitimann Cliff til å tyste på sonen sin, Sandem tenkjer på. Coccotti veit, eller seier han veit, at Cliff lyg. Dersom ein kjenner til den italienske pantomimen, vil ein kjenne att ein løgnar i løpet av sekund, meiner mafiosoen. Cliff innser at han vil bli tatt av dage og provoserer Coccotti til å ta livet av han – først som sist.

- Det kunne vore fortalt raskt og enkelt, men i staden gjer Tarantino dialogen i dette mellomspilet så poetisk, så intens og

med mange vendepunkt undervegs. Det er verkeleg godt gjort, seier Sandem.

- Er film ei viktigare inspirasjonskjelde for deg enn teater?

- Ja, eg skriv ut frå film, men også litteratur som appellerer til meg. Forfattarar som Chuck Palahniuk, Bret Easton Ellis, Henry Miller, Irvine Welsh og Michel Houellebecq held eg høgt. Blant filmskaparar betyr kanskje Gaspar Noé aller mest. Filmen hans *Alene mot alt* er ikkje hyggjeleg å sjå; du kjenner deg i slett ikkje på trygg grunn. Filmen er klaustrofobisk, burlesk, rystande. Du kan like han eller ikkje, men du er nøydd til å ta stil-

ling til han. Å få til noko med kunst som er så skilsetjande, det er stort.

- Alene mot alt vart forboden fleire stader i Noreg på grunn av svært valdelege scenar. Også Tarantino, Ellis og Houellebecq er omstridde valdsestetikarar, om enn av ulik karakter. Kva ligg fascinasjonen i?

- For meg handlar det om veldig mykje meir enn valdsestetikk og provokasjon, som eg synest blir for snever som fellesnemning. Ser vi på verda rundt oss, ser på korleis menneske oppfører seg mot kvarandre, finst det vel så mykje vald som kjærleik. Det er ikkje noko rart at kunsten reflekterer det, seier Sandem.

**NED
TIL
SOL**

av Erlend Sandem

ANDERS *Per Schaanning*
DAG *Espen Løvås*
OLE *Torbjørn Eriksen*
HEGE *Marianne Krogh*
ANNE *Ingrid Bolsø Berdal*

Regi: Eirik Nilssen Brøyn
Scenografi/kostyme: Helge Hoff Monsen
Dramaturg: Cecilia Ölveczky
Lysdesign: Terje Wolmer
Lyddesign: Jostein Reistad
Video: Raymond Stubberud
Maske- og parykkdesign: Trude Sneve

Inspisient: Erlend Stamnes
Rekvisitørar: Tone Bernhoft Osa/Pål Brantzeg
Sufflør: Hilde Nyeggen Martinsen
Scenekoordinatorar: Herve Huck/Andreas Zsidek
Kostymekoordinator: Kirsten Høidahl

Foto: Gisle Bjørneby
Bilda er tatt i prøveperioden

Urpremiere 19. januar 2006 på Prøvesalen

Programredaksjon: Eirik Nilssen Brøyn, Cecilia
Ölveczky, Margunn Vikingstad, Ida Michaelsen
Grafisk formgjeving: Knut-Jarle Hvitmyhr
Trykk: Merkur-Trykk AS

- Men det er klart, det er ikkje eit spesielt lystig univers eg luskar rundt i. Kunsten skal ikkje alltid behage, og eg vil heller utforske det ubehagelege. Sjølv set eg pris på kunstuttrykk som gjer noko med meg som sjåar. Klarar eg å skrive noko som utfordrar publikum, skal eg vere veldig nøgd.

Men alt som er svart, har også noko humoristisk ved seg, meiner Sandem. *Ned til sol* kan tene som døme på det.

- Når situasjonar er sette på spissen, som dei ofte er i dramatekster, er det ikkje så mykje som skal til før folk får lyst til

å smile. Latter blir ein nødvendig kontrast.

Mykje av humoren i Sandems tekst ligg i realismen og spontaniteten i dialogane.

- *Kva er det som får ein dialog til å fungere?*

- Det er ulikt frå situasjon til situasjon. Funkar det, så funkar det, umogleg å forklare kvifor. Men eg er veldig oppteken av stand up og komikarar som Bill Hicks og Henry Rollins. Standupmaterialet er så kort og konsist, fullt av vendepunkt og nyansar. Dessutan finn eg mykje forløysande i teaterimprovisasjon, som eg heldt mykje på med da eg gjekk dramalina på vidaregåande. Grunnlaget i improvisasjon – utsegn og respons, er også det essensielle i ei dramatekst.

2006 lovar godt for den unge dramatikaren. Først debuten med *Ned til sol*, i høve tredjeprisen i den svensk-norske dramatikkartevinga, utlyst av Det Norske Teatret og Hundreårsmarkeringa Noreg 2005. Deretter skal Sandems skodespel *Strekkode* spelast på Den Nationale Scene under Samtidsdramatikardagane i mai – dette som resultat av enda ei dramatikkarteving: «100 og Nå», i samband med Ibsenåret 2006.

- Er dramatikkartevingar kunstig anding for samtidsdramatikken, eller er det ein god måte å få fram nye røyster på?

- Eg trur absolutt at dramatikkartevingar har mykje for

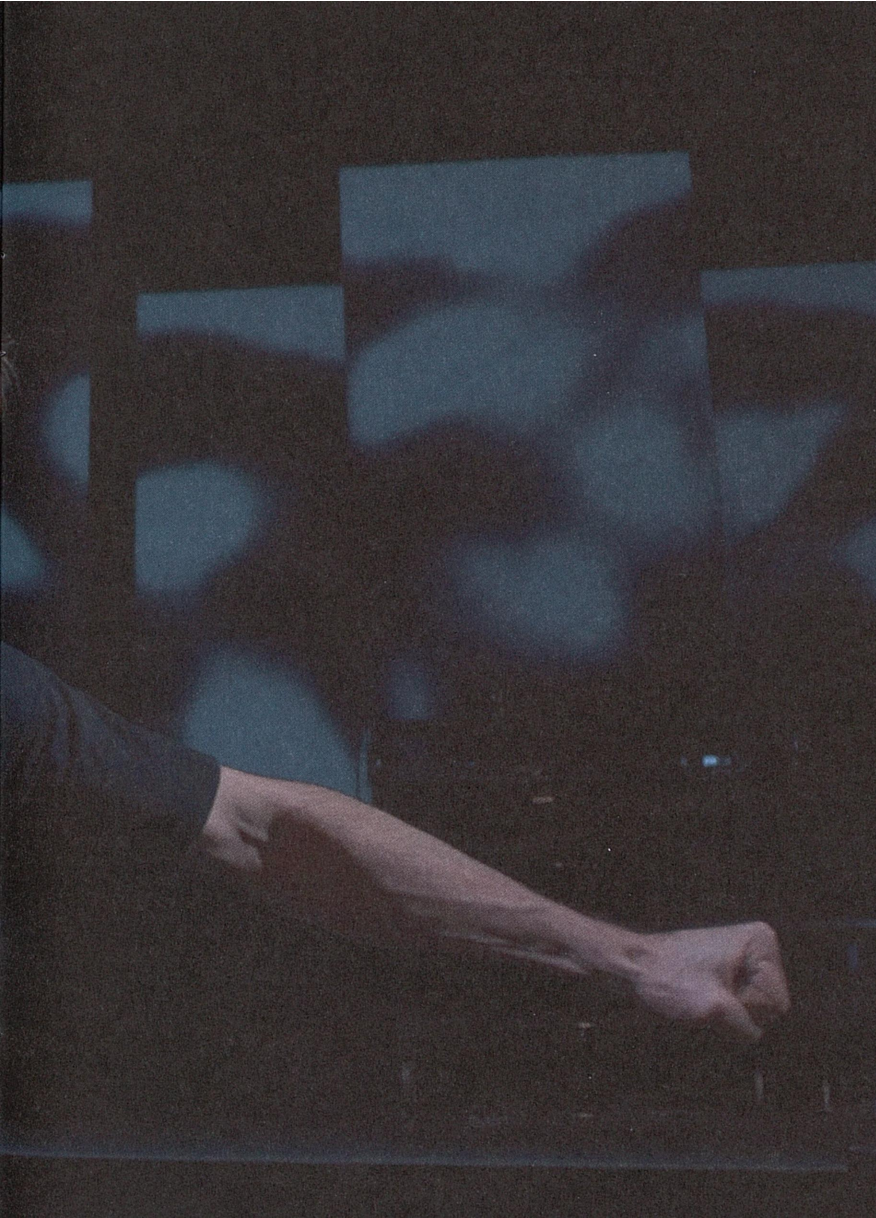
seg. Det gir dei unge ein sjanse, noko som er nødvendig om teatret skal utvikle seg og vere interessant. Tevlingane har gjort det mogleg for meg å skrive på fulltid. Men først og fremst er det viktig, ja, heilt avgjerande, for ein dramatikar å bli sett opp. Eg synest det er fantastisk morosamt å sjå teksta få liv på scenen.

- Det er ikkje vanskeleg å gi slepp?

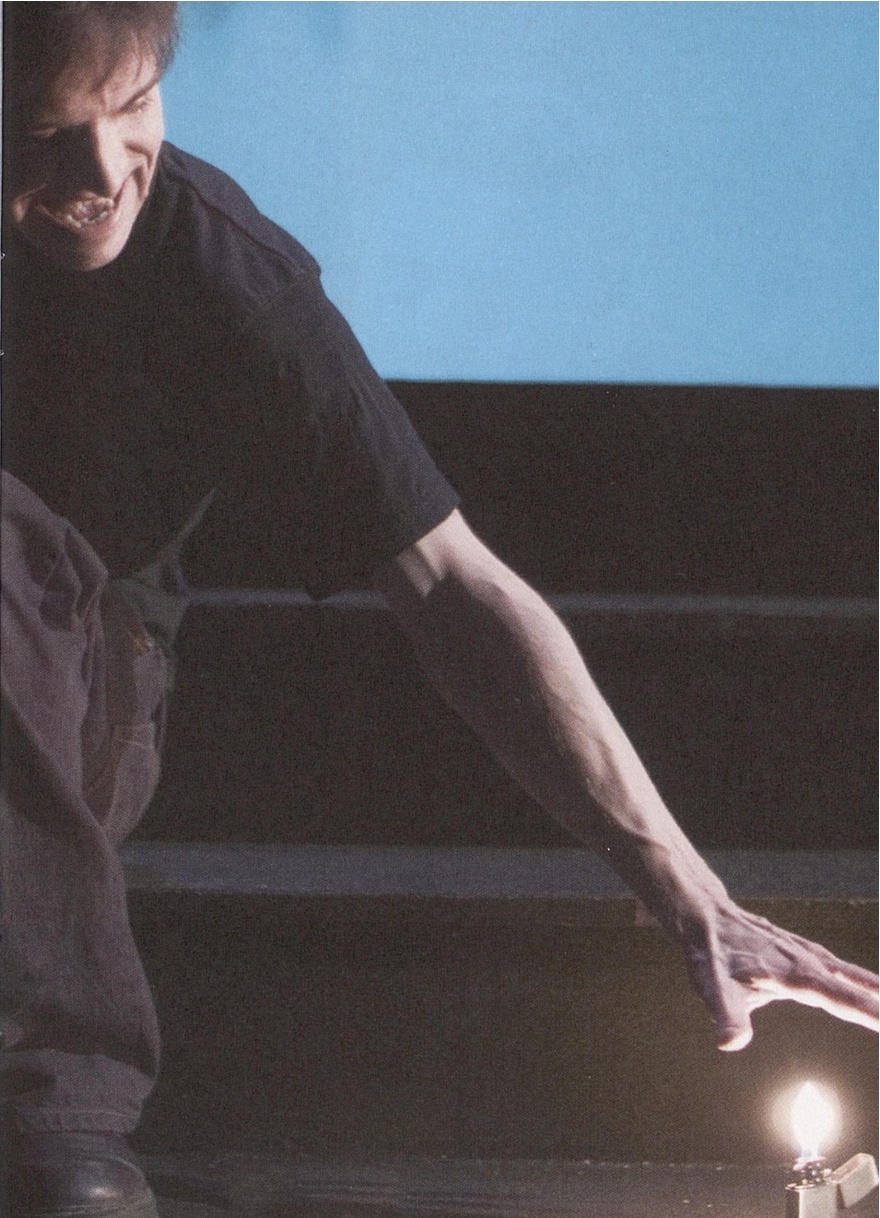
- Nei, etter prøvestart ser eg ikkje på teksta som mi tekst lenger. Eg er heilt trygg, av di eg veit at stykket er i dei beste hender. Det må vere ein draumesituasjon for ein dramatikar.

(Marte Stubberød Eielsen er kulturredaktør i Klassekampen)
[Til nynorsk ved Leif Mæhle]

*"Jailhouse Rock på TVen. og så...
ja, sitte sammen med en dame, og så...
ta en slurk, kan være bursdagen min,
skal på Sonny Chiba-trilogien...
Peke på TVen, fortelle at i den filmen var
Elvis alt hva livet dreier seg om;
leve raskt, dø ung og så drite i alt,
bare ende som et pent lik, liksom...
Og så si at hvis jeg måtte ligge med en
mann, absolutt måtte, så hadde jeg liggi
med Elvis, og så sier hun at hun også
hadde liggi med Elvis.
Og så ler vi litt, og så sier hun:
mens han var i live, altså...
Og så sier jeg: I don't blame you."*

Depotbiblioteket

06sd 02 230

det norske teatret

oss mennesker mellom

www.detnorsketeatret.no

